

Отже, в Польщі у 1920–30-і роки було здійснено спробу створення цілісної програми щодо національних меншин, зокрема чеської. Чеське населення завжди було лояльним до влади, однак у 20–30-і роки виявляло спроби до активної участі в політичному житті країни та утворило першу політичного характеру організацію — Чеське Народне об'єднання.

В. Стецкевич (м. Кривий Ріг)

Національна політика окупаційної влади в Трансністрії у 1941–1944 рр. в молдавсько-румунській історіографії

В українській історіографії довгий час вся тематика про добу окупації та її долю простої людини в умовах окупації перебувала в затінку. Тому ми й досі не маємо повноцінної та всеосяжно описаної історії окупаційної доби. Особливо, коли йдеться про румунську зону окупації; ця сторінка української історії виглядає ще й досі чи не найзанедбанішою в усьому вітчизняному історіописанні війни 1941–1945 рр. А між тим румуни поводити себе як господарі на окупованих землях і брутально ставилися до всіх місцевих мешканців, окрім, хіба що, німців та молдован (останніх вони нарекли румунами і вважали за «своїх»). Окрім розподілу людності краю за етнічною ознакою, вони (румуні) дуже прискіпливо поділяли всіх без винятку ще й за політико-ідеологічною, особливо коли йшлося про партійно-радянську номенклатуру.

Впроваджуючи в Трансністрії румунську владу та румунські порядки, окупаційна адміністрація не лише усіяло грабувала місцеве населення, а й з метою «укорінення» тут своєї влади «ґрунтовно й надовго» проводила політику румунізації та етнозачисток краю. Дії румун в Північній Буковині, Трансністрії та Придунайському регіоні в 1941–1944 рр. вітчизняна історіографія потрактує і визначає їх як по сутності окупаційні й жорстокі. Зовсім в іншій тональності висвітлює всю політику Румунії на цих теренах сучасна молдавсько-румунська історіографія. Особливо, коли йдеться про національну політику Румунії на українських землях. Прискіпливе вивчення цілої серії підручників з історії Румунії та Молдови а також наукових праць румунських дослідників — О. Крістеску, В. Пасаїлу, Б. Теодореску, Р. Томі, І.С. Ністора, М. Мусата, О. Веренка та молдавських — Р. Соловей, А. Морару та багатьох інших переконують в одному:

сучасна молдавсько-румунська історіографія переважно суголосно й майже одноставно вперто замовчує дії румун на окупованих землях, або якщо і подає їх, то головню позитивно, а міжнаціональні стосунки та дії румунської влади на цих землях описуються в нейтрально-м'яких тонах.

Навіть винищення єврейської людності на теренах Трансністрії — історично доконаний і документально доведений факт! — в молдавсько-румунському історіописанні замовчується. Особливо вражає факт замовчування подій Голокосту в шкільних та університетських підручниках. Отже, маємо своєрідний наголошений позитивізм та свідоме й цілеспрямоване замовчування багатьох фактів з історії румунської окупації та, особливо, фактів виразно антиукраїнських дій румун та брутального Голокосту, який вони вчинили в Трансністрії. Не випадково в Європі в останні роки стали говорити про винищення єврейської людності румунами, як про забутий Голокост Другої світової війни або як про забуте єврейське кладовище. Зустрічаємо в румунській історіографії, скажімо в працях І.С. Ністора, і спроби перекласти всю вину і відповідальність за Голокост на більшовицьких комісарів та нацистів і, таким чином, вивести «з-під вогню критики» Румунію. Тут доречно нагадати таке: на початку 80-х років ХХ ст. молдавський історик І. Левіт довів, посилаючись на рішення федерального суду ФРН ще від 1955 р., що землі, які окупувала Румунія, були під повним її контролем та юрисдикцією, що означає: румунська окупаційна влада несе усю відповідальність за дії вчинені нею в Трансністрії в 1941–1944 рр. Переконливо викриває жорстоку національну політику Румунії і молдавський історик В. Статі в підручнику «История Молдовы» (Кишинев, 2003). У розділі «Холокост по румынски» він критично оцінює дії румун по відношенню до українців та євреїв; на с. 365 він цитує І. Антонеску — тогочасного лідера Румунії, — який вимагав «насилницького виселення всіх єврейських елементів із Бессарабії та Буковини. Так само треба робити і з українськими елементами». Та румунська історіографія сьогодні це замовчує.

Вже тільки ці фрагменти дають достатньо підстав аби стверджувати: румунська й молдавська історіографія війни і, особливо, проблематика, що пов'язана з національною політикою румун на землях України в 1941–1944 рр. містить чимало викликів, а то й антинаукових потрактувань історії Трансністрії, які вимагають обґрунтованої відповіді. Та з іншого боку це ще й шлях до діалогу з румунськими й молдавськими істориками, до спільних круглих столів та наукових проєктів, до спільного думання над проблемами історії українських земель в 1941–1944 рр. На жаль, українським, румунським та молдавським історикам бракує традиції суто наукового діалогу, порозуміння та обговорення названих вище проблем виключно мовою науки.